

ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ НА БАЛЕТНІЙ СЦЕНІ

Бадаквa Поліна Ігорівна

здобувачка третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії) спеціальність 024 Хореографія кафедри режисури та хореографії Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Дніпро, Україна)

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор кафедри режисури та хореографії О. Петрик (м. Львів, Україна)

Розглянуто відмінності міфічних образів на балетній сцені від відомих фольклорних. Здійснено попередній аналіз вистав українського балетного театру на прикладі постановок Києва, Львова та Дніпра. Охарактеризовано загальні та відмінні риси міфічних образів перенесених на балетну сцену. Визначено лейтмотив авторів для формування цілісного полотна вистави у національному змісті. Метою дослідження є висвітлення образності української міфології на балетній сцені ХХ–ХХІ століття. У процесі дослідження застосовані методи аналізу та порівняння. З'ясовано, що при роботі з міфічними образами, балетмейстери надають власні інтерпретації мисленевому тлумаченню міфічних образів, порушуючи висхідну смислову канву, що не впливає на цінність спектаклю для широкого загалу.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, танцювальна культура, танець, балет, метафізика балету, український балет.

P. Badakva

IMAGES OF UKRAINIAN MYTHOLOGY ON THE BALLET STAGE

This paper explores the differences between mythical images on the ballet stage and those found in well-known folklore. A preliminary analysis of performances by Ukrainian ballet theaters is conducted, focusing on productions in Kyiv, Lviv, and Dnipro. The general and distinctive features of mythical images transferred to the ballet stage are characterized. The leitmotifs employed by choreographers to form a cohesive narrative of the performance in a national context are identified. The

purpose of the study is to highlight the representation of Ukrainian mythology in 20th–21st-century ballet. The research employs methods of analysis and comparison. It is determined that, in working with mythical images, choreographers provide their own interpretations of the conceptual understanding of these images, which may deviate from their original meanings but do not diminish the value of the performance for the broader audience.

Keywords: choreographic art, dance culture, dance, ballet, metaphysics of ballet, Ukrainian ballet.

Постановка проблеми. У часи активного формування національної ідентичності українців цікавість та попит викликають балети, що створені з українською душею. Покладені у сюжет міфологічні образи одночасно проливають світло на ранній уклад життя та також популяризують давні традиції. Зокрема образи української міфології на балетній сцені є тим, що різнить балет України поміж інших вистав світу та відбивається теплом у серцях українців. Саме універсальна мова танцю здатна представити Україну світу країною вікових традицій та звичаїв.

Мета роботи – висвітлити образність української міфології на балетній сцені ХХ–ХХІ століття.

Завдання – дослідити наявну матеріальну базу, провести аналіз вистав, визначити найбільш близькі сучасному глядачеві міфологічні образи та розкрити їх значення.

Аналіз дослідження. Ґрунтовні роботи у галузі українського балету та його розвитку зробили – О. Плахотнюк [5, 7], Ю. Станішевський [9], Є. Коваленко [4] та інші. Також фольклор та стилізації активно досліджує Н. Демченко [2]. Проте український балет досі не був вивчений з точки зору свого позичення образів української міфології і ця проблема потребує значного опрацювання, визначення понятійного апарату та синхронізації із сучасністю.

Виклад основного матеріалу. У добу пошуку істини та віднайдення власної національної ідентичності опісля вивільнення від радянської цензури та у добу збільшення зацікавленості до українського фольклору, важливо вивчати традиції та плекати створення нових образів, що будуть формувати цілісний український балет [5].

Для попереднього аналізу міфологічних балетних образів на балетній сцені України ХХ–ХХІ століття далі розглянемо вистави: «Лілея», «Лісова пісня» та «Тіні забутих предків».

Українська міфологія представляє русалок як демонічних істот, хоча у деяких дослідженнях зазначено, що русалки були дівами родючості [10, с. 166]. Вважається, що русалки та нявки лоскотали на смерть та могли нести людям збитки і небезпеку, попри це доброзичливі образи русалок зустрічаються на театральній сцені починаючи з 1940 року у балеті «Лілея» за мотивами творів Т. Г. Шевченка [1, с. 203]. Важливо також зазначити, що балет «Лілія» є тим балетом, де поєднується класичний та народно-сценічний танець. Є. Коваленко звертає увагу, що картина русалок у постановці Г. Березової (Київ) принципово відрізнялася від казкового дивертисменту у постановці В. Ковтуна (Київ) [4, с. 25]. Ніжними танцями русалки відкривають зустріч Лілеї з її коханим Степаном уві сні на сцені Львівського національного театру опери та балету [8].

У сучасній постановці «Лісової пісні» Дніпропетровського театру опери та балету русалки красиві і ніжні водні цариці зустрічають Мавку опісля зимового сну та енергійні і веселі святкують прихід весни на шабаші лісової нечисті [3].

Інший міфічний образ – Чугайстер, відомий нам з українських Карпат як веселий лісовик, високий та оброслий шерстю, що полює на нявок та не наносить шкоди людям [10, с. 170]. У виставі Львівського національного театру опери та балету, у новітній постановці А. Шошина 2023 року, Чугайстер постає перед глядачами сильним, рішучим та зловтішним, він легко втручаються у людські долі та впливає на рокову розв'язку вистави [6].

Такий новий окрас відомих міфологічних образів слугуватиме вибудовуванню контрастних та етнічно-притаманних орієнтирів буття у мистецькому середовищі відповідно до поновленого прочитання народного танцю [7, с. 7].

Висновок. Отже, міфологічні образи активно використовуються режисерами та викликають інтерес у глядачів. При цьому суть самих міфічних образів може бути змінена на потребу та бачення балетмейстера-постановника для наслідування тих чи інших своїх завдань та в свою чергу слугує вибудовуванням новітньої національної образності у балетному мистецтві.

Список використаних джерел

1. Вишотравка Л. Героїко-романтичний балет «Лілея» Костянтина Данькевича у редакціях українських балетмейстерів: ХХ – початок ХХІ століття.

- Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ, 2018. № 2. С. 202–205.
2. Демченко Н. Взаємодія народного і характерного танцю та класичного балету у історичній перспективі (до створення напрямку «demi caractere»). *Зб. пр. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, Т. 1. С. 97-105.
 3. Історія Дніпропетровського академічного театру опери та балету. URL: opera-ballet.com.ua
 4. Коваленко Є. Балет «Лілея» К. Данькевича як взірець хореографічної інтерпретації Шевченкової творчості. *Культурологічна думка: Зб. наук. праць*. Київ : Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2014. № 7. С. 19–26.
 5. Олександр Плахотнюк. Відео лекція (28.01.2023 р.) «Фольклорний танець України, новітнє сприйняття через призму розвитку сучасної хореографії» / «ART-ПОСТ.UA», «Яскрава країна». URL : <https://youtu.be/Tg5Go3wIziM>
 6. Прем'єра / балет «Тіні забутих предків» / Львівська національна опера URL: opera.lviv.ua
 7. Плахотнюк О. Етносвітогляд фольклорного танцю в мистецькому просторі сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич, 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 4–8. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-5-1>
 8. Репертуар / балет «Лілея» / Львівська національна опера URL: <https://opera.lviv.ua/shows/lileya/>
 9. Станішевський Ю. Балетний театр України, 1925–1985: Шляхи і проблеми розвитку. Київ : Музична Україна, 1986. 240 с.
 10. Таланчук О. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ : Орфей, 2002. 448 с.